

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY
KLAIPĖDA UNIVERSITY

Audronė Daraškevičienė

INFANT CARE AND UPBRINGING IN EARLY CHILDHOOD
IN CONTEMPORARY LITHUANIA:
ATTITUDES OF MIDDLE-CLASS PARENTS

Summary of the Doctoral Dissertation
Humanities, ethnology – (H 006)

Vilnius, 2020

The doctoral dissertation was prepared at the Lithuanian Institute of History based on the right of doctoral studies granted to Vytautas Magnus University, Klaipėda University, and the Lithuanian Institute of History by the Order V-574 of 17 July 2017 of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania.

Research supervisor:

Dr Rasa Paukštytė-Šaknienė (Lithuanian Institute of History, humanities, ethnology H 006).

The doctoral dissertation will be defended at the Council for Ethnology of Vytautas Magnus University, Klaipėda University, and the Lithuanian Institute of History:

Chair:

Dr Auksuolė Čepaitienė, Lithuanian Institute of History, humanities, ethnology H 006;

Members:

Assoc. Prof. Dr Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė, Vytautas Magnus University, humanities, ethnology H 006;

Dr Irma Šidiškienė, Lithuanian Institute of History, humanities, ethnology H 006;

Prof. Dr Rimantas Balsys, Klaipėda University, humanities, ethnology H 006;

Assoc. Prof. Dr Irena Stonkuvienė, Vilnius University, social sciences, educology H 007.

The doctoral dissertation will be defended at the public meeting of the Council for Ethnology at 15:00, on 18 September 2020, in 'Baltoji salė' of the Lithuanian Institute of History.

Address: Kražių g. 5, 01108 Vilnius.

The summary of the thesis was sent to the relevant institutions on 18 August 2020. The dissertation is available at the libraries of the Lithuanian Institute of History, Klaipėda University, and Vytautas Magnus University.

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Audronė Daraškevičienė

RŪPINIMASIS KŪDIKIU IR ANKSTYVASIS VAIKO
AUKLĖJIMAS ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE:
VIDURINIOJO VISUOMENĖS SLUOKSNIO TĖVŲ POŽIŪRIAI

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, etnologija (H 006)

Vilnius, 2020

Daktaro disertacija rengta 2015–2019 m. Lietuvos istorijos institute pagal Vytauto Didžiojo universitetui, Klaipėdos universitetui ir Lietuvos istorijos institutui LR švietimo ir mokslo ministro 2017 m. liepos 17 d. įsakymu V-574 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė:

dr. Rasa Paukštytė-Šaknienė (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, etnologija (H 006)).

Mokslo daktaro disertacija ginama Vytauto Didžiojo universiteto, Klaipėdos universiteto ir Lietuvos istorijos instituto Etnologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

dr. Auksuolė Čepaitienė, Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, etnologija H 006;

Nariai:

doc. dr. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė, Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, etnologija H 006;

dr. Irma Šidiškienė, Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, etnologija H 006;

prof. dr. Rimantas Balsys, Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai, etnologija H 006;

doc., dr. Irena Stonkuvienė, Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija H 007.

Daktaro disertacija bus ginama viešame Etnologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2020 m. rugsėjo 18 d. 15 val. Lietuvos istorijos institute, Baltojoje salėje.

Adresas: Kražių g. 5, 01108 Vilnius.

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2020 m. rugpjūčio 18 d. Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos istorijos instituto, Klaipėdos universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekose.

SUMMARY OF THE DOCTORAL DISSERTATION

INTRODUCTION

Research problem

Parents' behaviour with their child is a topic of great relevance in contemporary society of Lithuania and is accompanied by on-going discussions in both public and private spheres.

Contradictory views are being voiced with regard to the practices of infant care: how and when babies should be fed, where they should sleep, how their agendas should be organised, how much and what sort of attention parents should devote to them and so on. Some public representatives claim that in taking care of their baby, parents must be absolutely concentrated on his or her needs. Others defend parents' personal needs and their desire to aim for a professional career and criticise giving excessive prominence to the baby's interests. The opinions on the methods and strategies of the upbringing of a child are no less different. Some call for rejecting outdated, in their opinion, ways of behaviour that humiliate the child's dignity. Others emphasise that the new concepts of upbringing hide serious threats, such as the loss of parental rights and the possibility to bring up the children, threats to traditional values, and the like. There is no agreement as to which forms of child upbringing are based on *our* traditions and which rest on *others*, which forms are progressive and which are outdated. In the society of contemporary Lithuania, these and other issues result in tension and antagonism, as well as in parents' indecision regarding the care of their children and their upbringing.

On the one hand, we cannot reject the premise that a situation like this develops in a society that has liberated itself from a totalitarian regime and finds itself in the extraordinary period of a reappraisal of values. On the other hand, studies in the anthropology of childhood show that discussions on the care of children and their upbringing have been ongoing in other modern/postmodern societies, where *child-centred* approach clashes with its critical evaluation, with different trends in child care (including baby care) and children's upbringing gaining prominence.

In the presence of the disagreement about the ways of and priorities in child care and upbringing, child care in modern/postmodern societies is defined as 'split' (Büsken 2001: 75), while the opposition between societal groups is seen as 'the battle of mothers' for the best variant of child care (Hoffman 2013: 239) or a 'competition of different normalities' (Faircloth 2013: 8).

Anthropologists observe that this phenomenon acquires peculiar forms in each modern/postmodern society. Local models of and trends in child care contain unique features that evolve when the globally-spreading *child-centred* ideology confronts local notions of kinship, social roles of genders, morality, interpersonal relations, power, nature, and culture, which possess a specific history of the evolution and determine an idiosyncratic understanding of which patterns of human behaviour (for instance, nutrition, learning, health care, etc.) are *natural* and *commonplace* (LeVine, Norman 2008: 127–142; Faircloth et al. 2013: 1–18).

Based on the above insights, the dissertation is focused on the analysis of the problem of parental care of the baby and

upbringing in early childhood in contemporary Lithuania (the first two decades of the twenty-first century), on the forms of child care as social and cultural constructs that have evolved as a consequence of the interaction between the globally-spreading modern/postmodern and local notions of the child and child care handed down from generation to generation.

Research object, aims, and objectives

The **object of research** in the dissertation consists in the attitudes of contemporary Lithuanian middle-class parents to infant care and the child's early upbringing.¹

In the dissertation, contemporary parents are those whose children were born during the first two decades of the twenty-first century. The informants who took part in the study are considered representatives of the middle class of contemporary Lithuania; reference is made to the researchers who define this layer of society as the group that has accumulated relatively large (compared to other social groups) economic, social, cultural, and symbolic capital (Kusserow 2004; Jensen 2013), or as a whole of people that fall in the middle between the

¹ The dissertation follows the definitions of infancy and early childhood provided by anthropology of childhood. Infancy begins at birth and lasts until 1–1.5 years of age; during infancy, the baby does not talk yet, and the risks to its health and survival are the greatest in the human lifespan (LeVine, New 2008: 4, 51-53). Early childhood begins at about two years of age and ends when the child reaches 5–6 years. It is the stage of intensive first language acquisition and in this age the children inevitably learn culture specific meanings embedded in communicative interactions (LeVine, New 2008: 4, 159–164).

representatives of society of the highest and the lowest social status (Taljūnaitė, Sviklas 2018: 4).

The **aim** of the work is to discuss the trends in infant care and upbringing in early childhood that have gained prominence in contemporary Lithuania and to analyse the social and cultural context of the formation of these trends.

To achieve this aim, the following **objectives** are identified: (1) to provide the theoretical context of infant care and child upbringing in contemporary modern/postmodern societies; (2) to analyse the attitudes of contemporary Lithuanian parents to daily infant care practices (feeding, putting to sleep, responding to baby's signals); (3) to examine social and cultural circumstances of the formation of the prevailing attitudes to baby care; (4) to analyse the attitudes of contemporary Lithuanian parents to the upbringing in early childhood (methods, strategies, and priorities); (5) to overview social and cultural circumstances of the formation of the prevailing attitudes to children's upbringing.

Research novelty and relevance

Ethnological and anthropological research studies analysing the theme of children admit that the topic of infant care and child upbringing has been relevant in all times and in all cultures as it encompasses the issues of child health and socialisation, parents' social roles, intergenerational relationships and others and is indispensable in the analysis of the complex phenomena of the child, childhood, parents, and parenthood.

It is also claimed that childhood studies are an original

path and theoretical approach in learning about society. Childhood studies involve not only the problems directly related to the child but also much broader issues of the personality, morality, social order, or even disorder. The childhood theme involved a multitude of relevant discourses: sexuality and reproduction, love and care, power and authority. According to the anthropologist Naomi Quinn, childhood studies are not just a welcome addition to social studies: it is the central axis of these studies. Childhood is a fundamental question in the analysis of a specific society, culture, and social changes taking place therein. Rejecting childhood as a research object leads to limited possibilities of a holistic perception of society (Quinn 2005: 477–516).

The way or ways of child care (including infant care) and upbringing characteristic of contemporary modern/postmodern, industrial/post-industrial, educated, and democratic societies attract considerable interest of foreign ethnologists and anthropologists, because, in the inter-cultural perspective, they are new variants of the behaviour with the child characterised by new properties and posing new challenges to society. However, the forms of child care (including infant care) and upbringing in early childhood typical of modern Lithuania have not yet attracted noticeable interest of ethnologists and anthropologists. So far, Lithuanian ethnology has been focused almost exclusively on the child care, infant care, and upbringing models characteristic of Lithuanian rural culture of the nineteenth and the first half of the twentieth century, which are defined as traditional. As a cultural phenomenon, the attitudes of contemporary Lithuanian parents arise as a new object of research the analysis of which can reveal not only the notions of

the child and child care typical of contemporary society but also much broader conceptions.

Based on other researchers, analysis of the attitudes of middle-class parents is relevant because it is this section of society that possesses considerable power and resources and establishes its conceptions as a norm mandatory to all others. It is this layer of society that accumulates the processes evolving in society (Bourdieu, 1966: 39; Kusserow, 2004: 178–180; Berry, 2013: 86–100). Conceptions and behavioural patterns established in this layer of society reflect the properties and trends in child care prevailing in a particular society.

Research methodology and methods

The central part of the study presented in this work is based on the ethnographic field work methodology according to which the object is approached in its environment and culture by examining the meanings and concepts used by the representatives of this culture as they unfold in the *emic* perspective and, according to George E. Marcus (Marcus 1995: 95–117), following people, objects, metaphors, story lines, allegories, or narratives.

In this study, the main method of data collection was a *semi-structured in-depth interview*. In applying this method, I conducted field work from 2013 to 2017. I spoke to informants – parents of different generations from various parts of Lithuania. These interviews were based on the questionnaire ‘Parents’ behaviour with their child in babyhood and early childhood: conceptions and practice’, which I had designed myself. It includes questions about the birth of the baby, daily practices of the baby’s care, upbringing in early childhood,

division of child care duties among the family members and institutions, parents' other activities and so on. Of the 145 informants surveyed, 40% lived in large cities (Vilnius, Klaipėda), 29% in large towns (Alytus, Anykščiai, Biržai, Kretinga, Mažeikiai, Molėtai, Panevėžys, Šilutė, Švenčionėliai, Vilkaviškis, Zarasai, Rokiškis, Vilkaviškis), 31% in small towns and rural areas in the districts of Biržai, Kretinga, Plungė, Skuodas, Širvintos, Švenčionys, and Utena.

The main survey sample of the study was contemporary parents, that is, people whose children were born in the twenty-first century (100 informants). Survey participants were people who I came to know in various situations, for example, at parenting courses, in children playgrounds, at the kindergarten and school attended by my own children, during studies, at work, in the neighbourhood, in free time, and the like. In order to find informants representing various parts of Lithuania, I sought assistance of my acquaintances with a request to indicate people with young children who would agree to participate in an ethnologic survey on child care.

In order to provide the context shaping the attitudes of contemporary parents, a group of the representatives of the older generation that had their children from the 1960s to the 1990s were surveyed. There were 45 informants in this group. As in the case of the first group of informants, the principle followed was that of random selection: any man or woman with children encountered in the field of study and residing in Lithuania could have become an informant. The informants of the second group were surveyed according to an analogous questionnaire, which, however, included two additional questions: (1) Does the informant's current attitude to one phenomenon or another differ

from the one cultivated between the 1960s and the 1990s? (2) What is the informant's opinion on currently observed child care-related attitudes and practices?

Based on the conclusion drawn by ethnologists and anthropologists – that the success of an ethnographic study largely depends on friendly relations with the informants (Munck 2008: 58; Paukštytė-Šaknienė 2016: 16) – attempts were made to create the atmosphere of trust before the interview by, for example, introducing the informants to the essential questions, explaining the aim of the study to them, and the like. For the same reason, attempts were made to maintain the spirit of an informal conversation by allowing the informant to digress from the questions asked and speak about what she or he saw as the most relevant in the theme analysed.

Most of the interviews took place in the informants' homes, but in some cases I met them in public spaces, such as playgrounds or a park, which the informants found convenient enough to keep an eye on their young children. This enabled the use of the *observation* method during ethnographic field work, which made it possible to record how the parents' attitudes manifest themselves in real life.

I observed parents and their children not only at the interviews during the period indicated above. When I started doctoral studies in 2015, I observed parents and their children in numerous public spaces that I used to frequent in the course of my life as a woman, a mother, and a resident of the Užupis residential quarter. These included a kindergarten, a school, an outpatient clinic, playgrounds, parks, supermarkets, streets, cafes, public events, public transport, the market in my native town in Žemaitija, etc. I recorded the observed situations in the diary of my ethnographic field work. In it,

I recorded the episodes of behaviour involving children that had attracted my attention, children-related remarks of the passers-by in streets, as well as stories, opinions, and judgements heard from the people around. All this suggests that the approach of *participant observation* was important in the present study.

Methodologically, the research benefited significantly from *self-reflection*, for example, recording of how the information in public discourse affects my personal attitude as a contemporary mother to the child, taking care of the child and his upbringing, what questions arise and what feelings are triggered by bringing up my own children in contemporary social and cultural contexts. This approach was considered important on the basis of Alma Gottlieb's work: according to her, being a mother is also a significant part in anthropological examination of motherhood, which provides an individual and personal touch to the object researched (Gottlieb 2004: 3–15). My own *self-reflection* was based on Neringa Klumbytė's idea that in postmodern ethnography, the image of the anthropologist-observer is expanded by the image of the anthropologist-active participant (Klumbytė 2001: 267) and Conrad Phillip Kottak's generalisations on contemporary anthropology where involvement of one's own feelings in the description of the research object is a common phenomenon, while ethnography of this nature has its own name, *reflective ethnography* (Kottak 1991: 19–34).

Another significant part of this study consists in the observation of public discourse surrounding modern parents through media (mass media and institutional websites) analysis.

The choice of analysis of the polemic on infant care and child upbringing in mass media as a significant source of

information was based on the researchers suggesting that in contemporary world, it is mass media that has a very strong impact on the parents' attitudes to child care as it disseminates expert recommendations on child care (including infant care) and child development and other theories (Hoffman 2013: 229); also, on the assertion of the participants in ethnographic field work that articles in magazines and the internet are one of the main sources of information on child care and upbringing. This analysis was conducted by examining articles on infant care and child upbringing in one of the country's most popular news websites *delfi.lt* and in three specialised monthly magazines on child care and parenthood (*Mažylis*, *Tavo vaikas*, and *Mamos žurnalas*), including the information on their websites. The above magazines were chosen as the ones that had been published throughout the research period and enjoying a fairly large number of readers. Three hundred articles published from 2001 to 2020 were analysed; the articles were chosen randomly by the keywords relevant to the dissertation. The analysis of the articles was based on the method of *qualitative content analysis*, by grouping them according to classifications singled out in the theories of the trends in infant care and child upbringing.

In order to provide the public discourse surrounding contemporary parents, the data on the websites of public institutions the activities of which are related to the child's (including infant's) health, rights, and similar issues, as well as the information publicised on the websites of non-governmental organisations addressing children's problems were also examined. This approach was applied in examining the essential aspects of the health policy related to infant care and the policy of children's rights that outlines the course of the child's

upbringing in contemporary Lithuania. Information on the websites of the Ministry of Health of the Republic of Lithuania, Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania, the Ombudsman for Children's Rights, State Child Rights Protection and Adoption Service, and of the non-governmental organisations – 'Nėščiujų sveikatingumo mokykla' (Maternity Health School), the Lithuanian Association of Lactation and Breastfeeding Consultants, 'La Leche League Lietuva', 'Pradžią pradžia' (The Beginning of Beginnings), the Confederation of NGOs for children, and others were examined as well.

The search for the beginnings of contemporary infant care and child's upbringing models included analysis of the works of ethnologists addressing the so-called traditional ways of adult behaviour with children (characteristic of the Lithuanian village of the nineteenth and the first half of the twentieth century) and their comparison with modern ways.

The analysis of the accumulated material was conducted with focus placed on binary oppositions, which are discussed on the basis of various classifications proposed by researchers: *romantic* and *rational* trends in child care (Büskens 2001: 75–86), *soft* and *hard* trends in upbringing (Kusserow 2004), contemporary parents and older generation, contemporary and Soviet periods, contemporary and traditional attitudes. The choice of this approach was influenced by a phenomenon observed in ethnographic field work – the inclination of the informants to define their attitude by the relation of this attitude to similar yet somewhat different attitudes of *others* (other generation, other period, other culture, or representatives of other identity). In this dissertation, binary opposition, which

attracted the representatives of contemporary childhood anthropology and the classics of anthropology Claude Levi-Strauss (Levi-Strauss 1997), Mary Douglas (Douglas 1996), Louis Dumont (Dumont, 2002), and other authors of structural anthropology, is used as the key instrument in the analysis of the selected phenomena and becomes the underlying principle structuring the parents' attitudes.

Structure of the dissertation

The dissertation consists of the introduction, five parts, and conclusions.

Part I introduces the ideas and theoretical insights functioning in contemporary anthropology of childhood and in related disciplines, results of specific research, and the conclusions on the attitudes to child and infant care that have become prominent in modern/postmodern societies. It also provides analysis of the background of the formation of contemporary trends/models in child care.

Part II examines contemporary Lithuanian parents' different attitudes to baby care. Focus is placed on different conceptions of baby care, the baby as such (its nature, needs, opportunities, value) and the aims of its socialisation arising in the parents' *emic* perspective. The analysis is based on Petra Büskens classification, which distinguishes the *romantic* and *rational* trends in care. The *romantic* trend encompasses care models in which infant care practices (feeding, putting to sleep, carrying around) are organised in response to the signals given by the baby and responding to its need to nestle against the caregiver; the trend of *rational* care includes care models in which care practices (feeding, putting the baby to sleep, carrying

it around) are organised according to a fixed schedule and other restrictions (Büskens 2001: 75–86).

Part III takes a deeper look into the circumstances of the formation of different yet parallelly existing notions of infant care in contemporary society of Lithuania. This part contains a discussion of the most important aspects of the early-twenty-first-century health and family policy in Lithuania. It presents the analysis of the patterns of infant care promoted by contemporary media and of specific conceptions of health, the aims of the socialisation of the baby, the baby's needs and possibilities, social roles of the adults, and of the body popularised in mass media. It deals with the analysis of the beliefs and experiences of the older generation with regard to infant care and gives an overview of the traditional attitude to infant care characteristic of the Lithuanian village of the nineteenth and the first half of the twentieth century.

Part IV deals with existing different attitudes of Lithuanian contemporary parents to the upbringing in early childhood. These attitudes are approached on the basis of Adrie Kusserow's theory of child socialisation that distinguishes *soft* and *hard* trends in the upbringing of the child. The trend of *soft* upbringing includes the models in which the essence of upbringing lies in child nurture and creating broad opportunities for the child, which are directed towards the unfolding of the child's potential. The *hard* trend of upbringing consists in the models in which the essence of upbringing is strict discipline and hard work, and which are directed towards the 'thickening of the child's self' and his or her preparation for the difficulties and trials of life (Kusserow 2004).

Part V attempts an explanation of the circumstances under

which the ideas of both analysed trends garner the approval of contemporary Lithuanian parents. It contains a discussion of the key aspects of the child's rights policy. In analysing articles intended for parents in contemporary mass media, emphasis is placed on the concepts of child upbringing methods, of the child *per se* (his or her nature, possibilities, the role in the family), and valuable individual qualities as seen by contemporary society that are popularised in public discourse. It also includes a discussion of the attitudes of the older generation to child upbringing and a search for contemporary conceptions of upbringing in traditional Lithuanian culture.

Theses defended in the dissertation:

1. In Lithuanian society, just like in other modern/postmodern societies, the *child-centred* attitude to the child, child care, and upbringing prevails among contemporary middle-class parents.

2. On the other hand, a critical attitude to the manifestations of *child-centredness*, both in infant care and child upbringing, is also a marked trend.

3. In modern Lithuania, these attitudes evolve when globally-spreading modern/postmodern conceptions of childhood, the child, child care, and upbringing clash with local conceptions of the child and nurture, the human, interpersonal relations, social order, and others, which are handed down from generation to generation.

CONCLUSIONS

1. According to the theories of anthropology and ethnology of childhood, the prevailing child care and child upbringing trends in contemporary modern/postmodern, industrial/post-industrial, educated, and democratic societies are based on the *child-centred* attitudes (Hoffman 2013: 229–243; Lancy 2015). Such attitudes come under the *romantic* trend in baby care, which places emphasis on the necessity to organise feeding, putting the baby to sleep, and other daily care practices in response to the signals given by the baby (Büskens 2001: 75–86), and the *soft* trend in upbringing, which emphasises respectful communication with the child and the child's nurture (Kusserow 2004). It has been observed, however, that in contemporary societies characterised by the abundance of information and pluralism of child care theories, there also exist markedly different attitudes based on a critical view on some *child-centred* attitudes. These attitudes form the *rational* trend in baby care, according to which infant care is organised according to a fixed schedule (Büskens 2001: 75–86), and the trend of *hard* upbringing, which accentuates discipline and control over the child (Kusserow 2004). Local conceptions of infant care, with their individual features, result from the junction of two phenomena: globally circulating *child-centred* ideology matched with the potential, goals, and values of the modern/postmodern world, and local conceptions of kinships, social roles of genders, morality, interpersonal relations, power, nature, and culture with their specific evolutionary history (LeVine, Norman 2008: 127–142; Faircloth et al. 2013: 1–18; Lancy 2015).

2. Analysis of the attitudes to daily infant care practices of the parents who participated in the survey suggests that the attitude of the *romantic* trend with strong features of the *child-centred* approach prevails among contemporary middle-class Lithuanian parents. They believe that daily infant care practices (feeding the baby, putting it to sleep, carrying around) must be organised not according to a schedule set by the adults but in response to the signals given by the baby and being steered by full satisfaction of the infant's needs and its emotional security, and bonding. Most of the parents practice *moderately romantic* care model of the *romantic* trend, which means they hold the view that the baby must be breastfed and carried on demand up to the age of 1–1.5 years.

The attitude of the *rational* trend, which is critical of some aspects of *child-centred* ideas is based on the premise that feeding the baby, putting it to sleep, and carrying around must be organised according to a schedule and other rules established by the adults, taking into account the preservation of the parents' autonomy and nurturing of the baby's independence, is not very popular among modern middle-class Lithuanian parents. Still, this attitude has its supporters.

The attitudes of *romantic* and *rational* trends are linked to different aims of baby's socialisation and to different understandings as to which human skills and qualities are the most valuable both to the baby and the people around. The *romantic* trend is directed to such personal qualities as emotional security and close emotional ties with the family, while the ideas of the *rational* trend focus on and value independence, the ability to be in charge of one's emotions, and respectable bearing with regard to the established social rules. We can say that the

approaches of the *romantic* and *rational* trends unfold as different conceptual systems that encompass not only a different understanding of daily infant care practices, the baby, and the parents, but also much broader conceptions of valuable qualities of a grown-up individual and social order.

3. The analysis of the public discourse surrounding modern parents, the opinions and experiences of the older generation, and of the so-called traditional Lithuanian approach to infant care made it possible to distinguish two important social and cultural factors that contribute to the domination of the *romantic* attitude among modern Lithuanian parents.

The first factor is the marked prevalence of the ideas of the *romantic* trend in public discourse: advice to parents given by official medical institutions of Lithuania and by the lecturers at various parenting courses, who are guided by the recommendations of global health organisations; the opinion disseminated by mass media to the effect that it is *baby-led* care ensures baby's best physical and emotional development and nurtures the qualities valuable to the baby itself and the society; the conceptions of the nature of the baby, its needs and opportunities, and its role in the family underlying *romantic* baby care. Favourable conditions for their establishment are created by the family policy pursued in modern Lithuania, which ensures the opportunity to take a long parental leave. It has been observed that in Lithuanian public discourse, ideas of the *romantic* trend started supplanting the *rational* trend after the country had re-established its independence. Therefore, for many parents *romantic* care turned into a symbolic representation of the liberation from the totalitarian regime or, simply, from the clutches of control, while the ideas of the

rational trend were seen as a *Soviet* phenomenon seen as negative.

The second factor – the prevalence of the *romantic* infant care ideas in traditional Lithuanian culture – is of no lesser importance. The *moderately romantic* infant care is frequently interpreted as a valuable *tradition of our grandparents* or a *natural* and *commonplace* way of treating the baby.

To modern Lithuanian parents, the *rational* approach is attractive for several reasons. First of all, it is linked to the domination of these ideas in Lithuanian public discourse of the second half of the twentieth century (before the re-establishment of the country's independence), which resulted in the frequent encouragement of the modern parents by the older generation to adhere to the *rational* approach. Secondly, in contemporary mass media, infant care of the *rational* trend – which is *adult-controlled* and rejects the *embodied* practices – is sometimes shown as a modern phenomenon that is meaningful from the point of view of baby's health and socialisation, which enables the adults' continuous participation in professional activities, and satisfies other personal interests of the adults. Thirdly, traditional Lithuanian culture also contains attitudes that can be applied in constructing the *rational* approach. What is important is that the concept of the body according to which breastfeeding is seen as a phenomenon unacceptable and shameful in public is markedly obvious in Lithuanian society and popular in numerous Western societies.

4. Analysis of the attitude of modern Lithuanian middle-class parents to early childhood upbringing revealed the domination of the *soft* trend with pronounced *child-centred* qualities. Most of them disapprove of applying rough, or as they

say, *strict* upbringing methods (such as shouting at a child, punishing by ordering to stand in a corner of a room or taking things away, or even hitting); they emphasise *positive* methods of upbringing (a dialogue, an agreement, the possibility of choice) and accentuate not the necessity of issuing demands, but the need not to underestimate them. They understand the process of upbringing not as discipline-based shaping of a child but as care of the child, building of a community of the child and the parents; the central aim in child socialisation is formation of the qualities that would help the child to become an individual capable of fulfilling his or her potential.

Compared to the *soft* trend, the approach of the *hard* trend, which is critical of some *child-centred* ideas, is not strongly marked among the surveyed contemporary parents. Nonetheless, about a quarter of the survey participants hold the view that upbringing is adult-guided formation of the child; the adults must issue demands and control the child, they have the right to raise their voice, to intimidate, and to resort to some forms of punishment (to order the child to stand in a corner, take things from the child, and even to smack the child, according to some); they are led by the premise that in the process of upbringing, children must be taught to focus on the established order and not on themselves.

The approaches of *soft* and *hard*, just like *romantic* and *rational*, trends present radically different systems of conceptions that encompass not only different concepts of child upbringing and the child as such, but also much broader ones – of the valuable human qualities and order in society.

5. Analysis of public discourse, the attitudes and experiences of the older generation, and the so-called traditional

Lithuanian attitude to the upbringing of the child revealed that the popularity of the prevailing approach of the *soft* is also determined by two essential social and cultural factors. The first of them consists in the domination of the ideas of this trend in contemporary public discourse. The attitudes of the *soft* trend as mandatory to all are established by contemporary Lithuanian policy on the protection of child's rights, which is based on international legal documents protecting various rights of the child; mass media intensively promotes the concept and idea of the child as an individual who is conscious and deserves respect and special care from the moment of birth, and that having an opinion, the ability to defend it, and preservation of one's authenticity are especially valuable human qualities. The second factor is that some attitudes of the *soft* trend (for instance, that parental example, child's encouragement and the like) are also characteristic of traditional Lithuanian culture and therefore they are *natural* and *commonplace* to the modern parents as these traditions reached them by way of handing them down from generation to generation. The ideas of the *hard* trend of upbringing, which reach modern parents from traditional culture, are rejected, because they are interpreted as a *Soviet* phenomenon.

Nevertheless, it is a fact that the ideas of the *hard* trend permeated traditional Lithuanian culture (just like other agrarian cultures, according to researchers (Lancy 2015)) and, consequently, the adults' attitude to the child in the Lithuanian society of the second half of the twentieth century. This can be considered the central social and cultural factor contributing to the popularity of the *hard* approach among modern Lithuanian parents.

6. The study confirmed that the *child-centred* approach towards the child (including the infant), child care, and upbringing markedly dominates among contemporary middle-class parents in particular and in Lithuanian public discourse in general. On the other hand, a critical attitude to the manifestations of *child-centredness*, both in infant care and child upbringing, is also prominent. One can say that the phenomenon typical of other societies characterised by abundance of information and pluralism of ideas is also observed in contemporary Lithuania: the split in the conception of child care (including infant care), due to which the decision regarding the child care model is one of the largest challenges facing contemporary parents.

The study also confirmed that in contemporary Lithuania, parental attitudes to infant care and child upbringing take shape when globally-spreading modern/postmodern conceptions of childhood, the child, child care and upbringing clash with local conceptions of the child (including baby), parents, their rights and duties, the human, interpersonal relations, naturalness, morality, and other concepts of the aspects of the social order, which are handed down from generation to generation and are idiosyncratically interpreted in the contexts of a post-Soviet country.

PUBLICATIONS ON THE THEME OF THE DISSERTATION

1. Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris [Bringing up a Child in Contemporary Lithuania: Parental Attitudes]. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2018, No. 18 (27), p. 109–128.

2. Etninio tapatumo riboženkliai: rūpinimosi vaiku praktikos Lietuvoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje [The border marks of ethnic identity: parenting practices in Lithuania, Spain and France]. *Logos*, 2018, No. 97, p. 212–222.

3. Vaiko socializacija ankstyvuojų jo gyvenimo laikotarpiu: kultūriniai rūpinimosi kūdikiu aspektai XXI a. Lietuvoje [Early socialization of the child: cultural aspects of childcare in twenty-first-century Lithuania]. *Lituanistica*, 2017, vol. 63, No. 2, p. 127–145.

4. Vaikas ir viešojo erdvė. Tėvų nuostatos XX ir XXI a. [Child and public area. Parental beliefs in 20th–21st century]. *Lituanistica*, 2015, vol. 61, No. 2, p. 128–140.

5. Viešosios erdvės dalyvis – kūdikis [Participant of the public area – baby]. *Šventės šiuolaikiniame mieste*, sud. J. Mardosa, 2013, Vilnius: Edukologija, p. 150–161.

CONFERENCE PAPERS ON THE THEME OF THE DISSERTATION

1. Paper “Vaiko auklėjimas šeimoje sovietinėje ir postsovietinėje Lietuvoje” [Family upbringing in Soviet and post-Soviet Lithuania]. Conference “Vaikystės ir žaidimų istorijos tyrimai Lietuvoje” [Research into the history of childhood and games in Lithuania]. 7 December 2018, Faculty of History, Vilnius University, Vilnius, Lithuania.

2. Paper “Learning morality in the Soviet and Postsoviet Lithuania”. AABS Conference. 1-3 June 2018, Stanford University, Stanford, USA.

3. Paper “Ankstyvoji vaiko socializacija XXI a. Lietuvoje: moralės diskursas” [Early child socialisation in twenty-first-century Lithuania: the discourse of morality]. The 3rd national conference of doctoral students “Veritas ethnologica”. 3-4 May 2018, Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania.

4. Poster “Learning morality in contemporary Lithuania”. The 5th Children’s Rights Research Symposium. 31 August -1 September 2017, University of Geneva, Geneva, Switzerland.

5. Paper “Socialization of a child in contemporary Lithuania: the discourse of morality”. International conference “Balcan and Baltic States in United Europe: History, Religion and Culture III”. 9-11 September 2017, Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania.

6. Paper “Vaiko socializacija ankstyvuojų jo gyvenimo laikotarpiu: kultūriniai rūpinimosi kūdikiu aspektai XXI a. Lietuvoje” [Child’s socialisation in the early stage of life: cultural aspects of infant care in twenty-first-century Lithuania]. 11-12 May 2017, University of Klaipėda, Klaipėda, Lithuania.

7. Paper “Vaiko sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje ir Pietų Europoje” [Concepts of the child in contemporary Lithuania and Southern Europe] International conference “Dichotomies and Shares in Social and Cultural Contexts”. 22-23 September 2016, Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania.

8. Paper “Vaikystės antropologija: šiandieninės kryptys, problemos ir prieigos” [Anthropology of childhood: current trends, issues, and approaches]. The 1st national conference of doctoral students “Veritas ethnologica”. 18 January 2016, Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania.

9. Paper “Maternity leave realities in Vilnius during the Soviet times and in the independent Lithuania”. International conference “Town and its Inhabitants in the Perspective of Ethnological Research: Festivals and Leisure Time”. 5-6 November 2015, Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania.

10. Paper “Viešosios erdvės dalyvis – kūdikis” [Participant of the public area – baby]. International conference “Festivals in the Modern City”. 30-31 October 2013, Lithuanian University of Educology, Vilnius, Lithuania.

AUDRONĖ DARAŠKEVIČIENĖ (b. 1979) received her BA in history in 2002 and MA in history in 2004, both from Vilnius University. Since 2015, she has been a doctoral student in ethnology research organised jointly by the Lithuanian Institute of History, Vytautas Magnus University, and the University of Klaipėda. Her research interests include infant care from the intercultural perspective, upbringing of the child from the intercultural perspective, anthropology of childhood, and family studies.

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

IVADAS

Tyrimo problema

Tėvų elgesys su vaiku yra itin aktuali tema šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje, lydima nuolatinių diskusijų tiek viešojoje, tiek privačioje erdvėje.

Prieštaringos nuomonės išsakomos dėl rūpinimosi kūdikiu praktikų: kaip ir kada kūdikis turi būti maitinamas, kur jis turi miegoti, kaip turi būti organizuojama jo dienotvarkė, kiek ir kokio tėvai jam turi skirti dėmesio ir t. t. Vieni visuomenės atstovai teigia, kad rūpindamiesi kūdikiu tėvai privalo būti absoliučiai susikoncentravę į jo poreikius. O kiti gina asmeninius tėvų poreikius, norą siekti profesinės karjeros ir kritikuoja pernelyg didelį kūdikio interesų sureikšminimą. Ne mažiau nuomonės skiriasi dėl vaiko auklėjimo metodų ir strategijų. Vieni kviečia atsisakyti senų, jų nuomone, vaiko orumą žeminančių elgesio būdų. Kiti atkreipia dėmesį į tai, kad naujose vaiko auklėjimo sampratos slypi dideli pavojai, tokie kaip tėvų teisių ir galimybių auklėti vaiką praradimas, grėsmės tradicinėms vertybėms ir t. t. Nesutariama, kurios vaiko auklėjimo formos yra paremtos *mūsų* tradicijomis, o kurios – *svetimos*, kurios yra pažangios, o kurios atgyvenusios. Šie ir kiti klausimai šiandieninėje Lietuvos visuomenėje tampa įtampos ir susipriešinimo, taip pat tėvų neapsisprendimo dėl rūpinimosi vaiku ir jo auklėjimo būdo priežastimi.

Viena vertus, negalime atmesti prielaidos, kad tokia padėtis susidaro specifinėje iš totalitarinės santvarkos

išsilaisvinusios, ypatingą vertybių perkainojimo laikotarpį išgyvenančioje visuomenėje. Kita vertus, vaikystės antropologijos moksliniai darbai liudija, kad diskusijos dėl rūpinimosi vaiku ir jo auklėjimo vyksta ir kitose šiuolaikinėse moderniose / postmoderniose visuomenėse, *vaikocentriškai* požiūriui susiduriant su kritišku jo vertinimu, išryškėjant skirtingoms rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį) ir jo auklėjimo kryptims.

Vykstant nesutarimui dėl rūpinimosi ir auklėjimo būdų bei prioritetų, rūpinimasis vaiku moderniose / postmoderniose visuomenėse apibūdinamas kaip „perskilęs“ (Büskens, 2001: 75), o visuomenės grupių priešprieša – kaip „mamų mūšis“ už geriausią rūpinimosi variantą (Hoffman, 2013: 239) arba skirtingų „normalumų varžybos“ (Faircloth, 2013: 8).

Antropologų pastebima, kad šis fenomenas kiekvienoje modernioje / postmodernioje visuomenėje įgyja savitas formas. Vietiniai rūpinimosi vaiku modeliai ir kryptys pasižymi unikaliais bruožais, atsirandančiais globaliai sklindančiai *vaikocentriškai* ideologijai susidūrus su vietinėmis – specifinę formavimosi istoriją turinčiomis – giminystės, lyčių socialinių vaidmenų, moralės, santykių tarp žmonių, galios, gamtos ir kultūros sampratomis, lemiančiomis savitą suvokimą, kokie žmogaus elgesio (pvz., maitinimosi, mokymosi, gydymosi ir t. t.) pavidalai yra *natūralūs* ir *savaime suprantami* (LeVine, Norman, 2008: 127–142; Faircloth ir kt., 2013: 1–18).

Remiantis minėtomis įžvalgomis, disertacijoje analizuojama tėvų rūpinimosi kūdikiu ir ankstyvojo vaiko auklėjimo šiuolaikinėje (XXI a. 1–2 deš.) Lietuvoje problema, į rūpinimosi vaiku formas žvelgiant kaip į socialinius ir kultūrinius konstruktus, susiformavusius sąveikaujant globaliai

sklindančioms modernioms / postmodernioms ir vietinėms iš kartos į kartą perduodamoms vaiko ir rūpinimosi juo sampratoms.

Tyrimo objektas, tikslai ir uždaviniai

Disertacijos tyrimo **objektas** yra Lietuvos viduriniojo visuomenės sluoksnio šiuolaikinių tėvų požiūriai į rūpinimąsi kūdikiu ir vaiko auklėjimą ankstyvojoje vaikystėje².

Šiuolaikiniais tėvais disertacijoje vadinami tėvai, vaikų susilaukę pirmaisiais XXI a. dešimtmečiais. Tyrime dalyvavę pateikėjai laikomi viduriniojo šiuolaikinės Lietuvos visuomenės sluoksnio atstovais; remiamasi tyrėjais, šį sluoksnį apibrėžiančiais kaip santykinai didelį (lyginant su kitomis socialinėmis grupėmis) ekonominį, socialinį, kultūrinį ir simbolinį kapitalą sukaupusią visuomenės grupę (Kusserow, 2004; Jensen, 2013: 54) arba kaip visumą žmonių, patenkančių į vidurį tarp aukščiausią ir žemiausią socialinę padėtį visuomenėje užimančių narių (Taljūnaitė, Sviklas, 2018: 4).

Darbo **tikslas** – atskleisti šiuolaikinėje Lietuvoje išryškėjusias rūpinimosi kūdikiu ir ankstyvojo vaiko auklėjimo kryptis bei išanalizuoti šių krypčių susiformavimo socialinį ir kultūrinį kontekstą.

² Disertacijoje laikomasi vaikystės antropologijoje pateikiamų kūdikystės ir ankstyvosios vaikystės apibrėžimų. Kūdikystė – apytikriai 1–1,5 metų nuo gimimo besitęsiantis amžiaus tarpsnis, kurio metu vaikas dar nekalba ir rizika dėl jo sveikatos bei išgyvenimo yra didesnė nei kitais gyvenimo tarpsniais (LeVine, New, 2008: 4, 51–53). Ankstyvoji vaikystė – amžiaus tarpsnis apytikriai nuo 2 iki 5–6 metų, kurio metu vaikas itin intensyviai mokosi kalbos ir susipažįsta su taisyklėmis, apibrėžiančiomis bendravimo tarp visuomenės narių tvarką (LeVine, New, 2008: 4, 159–164).

Tikslui pasiekti keliama šie **uždaviniai**: 1) atskleisti teorinį rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo šiuolaikinėse moderniose / postmoderniose visuomenėse kontekstą; 2) išanalizuoti šiuolaikinių Lietuvos tėvų požiūrius į kasdienes rūpinimosi kūdikiu praktikas (maitinimą, migdymą, reakciją į jo siunčiamus signalus); 3) išnagrinėti vyraujančių požiūrių į rūpinimąsi kūdikiu susiformavimo socialines ir kultūrines aplinkybes; 4) išanalizuoti šiuolaikinių Lietuvos tėvų požiūrius į ankstyvąjį vaiko auklėjimą (auklėjimo metodus, strategijas ir prioritetus); 5) apžvelgti vyraujančių požiūrių į vaiko auklėjimą susiformavimo socialines ir kultūrines aplinkybes.

Tyrimo naujumas ir aktualumas

Vaiko temą analizuojančiuose etnologijos ir antropologijos moksliniuose darbuose pripažįstama, kad rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo tema aktuali visais laikais ir visose kultūrose, nes apima visuomenei itin svarbius vaiko sveikatos ir socializacijos, tėvų socialinių vaidmenų, santykio tarp kartų ir kitus klausimus, yra neišvengiama analizuojant sudėtingus vaiko, vaikystės, tėvų, tėvystės fenomenus.

Be to, teigiama, kad vaikystės tyrimai yra savitas kelias, savita teorinė prieiga siekiant pažinti visuomenę. Tiriant vaikystę sprendžiamos ne tik tiesiogiai su vaiku susijusios problemos, bet ir kur kas platesni – asmens, moralės, socialinės tvarkos ar netvarkos suvokimo – klausimai. Su vaikystės tema siejasi daugybė aktualių diskursų: seksualumo ir reprodukcijos, meilės ir globos, jėgos ir autoriteto. Remiantis kultūros antropologe Naomi Quinn, vaikystės tyrimai nėra tiesiog sveikintinas priedas prie visuomenės tyrimų – tai centrinė tų

studijų ašis. Vaikystė yra fundamentalus klausimas analizuojant konkrečią visuomenę, kultūrą arba joje vykstančius socialinius pokyčius. Neigiant vaikystę kaip tyrimo objektą neišvengiamai apribojama galimybė suvokti visuomenę holistiškai (Quinn, 2005: 477–516).

Šiuolaikinėms modernioms / postmodernioms, industrinėms / postindustrinėms, išsilavinusioms, demokratinėms visuomenėms būdingas (-i) rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį) ir jo auklėjimo būdas / būdai susilaukia itin didelio užsienio etnologų ir antropologų dėmesio, nes tarpkultūrinėje perspektyvoje tai yra naujais bruožais pasižymintys, naujus iššūkius visuomenei keliantys elgesio su vaiku variantai. Tačiau šiuolaikinei Lietuvai būdingos rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį), jo auklėjimo formos didesnio etnologų ar antropologų dėmesio kol kas nėra sulaukę. Lietuvos etnologijoje iki šiol dėmesys beveik išimtinai koncentruotas į XIX a.–XX a. pirmos pusės Lietuvos kaimo kultūrai būdingus rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo modelius, kurie apibrėžiami kaip tradiciniai. Šiuolaikinių Lietuvos tėvų požiūriai kaip kultūrinis fenomenas yra naujas tyrinėjimo objektas, į kurį gilinantis galima atskleisti ne tik šiuolaikinei visuomenei būdingą vaiko bei rūpinimosi juo, o ir kur platesnes sampratas.

Viduriniojo sluoksnio tėvų požiūrių analizė, remiantis kitais tyrėjais, yra aktuali todėl, kad būtent ši – pakankamai daug galios ir resursų turinti – visuomenės dalis savo sampratas įtvirtina kaip normą, privalomą visiems. Būtent šis visuomenės sluoksnis akumuliuoja visuomenėje vykstančius procesus (Bourdieu, 1966: 39; Kusserow, 2004: 178–180; Berry, 2013: 86–100). Šiame sluoksnyje įsitvirtinusios sampratos ir elgesio

pavidalai atspindi konkrečioje visuomenėje vyraujančių rūpinimosi vaiku kryptių bruožus bei tendencijas.

Tyrimo metodologija ir metodai

Esminė šiame darbe pateikiamo tyrimo dalis yra pagrįsta etnografinio lauko tyrimo metodologija, pagal kurią objektas pažįstamas jo paties aplinkoje ir kultūroje, gilinantis į šios kultūros atstovų *emic* perspektyvoje atsiskleidžiančias prasmes, naudojamas sąvokas bei, pasak George'o E. Marcus'o (Marcus, 1995: 95–117), sekant paskui žmones, daiktus, metaforas, siužetus, alegorijas ar pasakojimus.

Svarbiausias tyrime naudotas duomenų rinkimo metodas – *pusiau struktūruotas, išsamus interviu*. Taikydama šį metodą, lauko tyrimą atlikau 2013–2017 m. Kalbinau skirtingų kartų, įvairiose Lietuvos vietovėse gyvenančius, vaikų turinčius pateikėjus. Šie interviu vykdyti pagal mano sudarytą klausimyną „Tėvų elgesys su vaiku kūdikystėje ir ankstyvojoje vaikystėje: sampratos ir praktika“, kuriame užduodami klausimai apie kūdikio gimimą, kasdienės rūpinimosi juo praktikas, ankstyvąjį vaiko auklėjimą, pasiskirstymą rūpinimosi vaiku pareigomis tarp šeimos narių ir institucijų, kitas tėvų veiklas ir t. t. Iš viso apklausti 145 pateikėjai, gyvenantys: didmiesčiuose (Vilniuje, Klaipėdoje) (40 proc.), miestuose (Alytuje, Anykščiuose, Biržuose, Kretingoje, Mažeikiuose, Molėtuose, Panevėžyje, Šilutėje, Švenčionėliuose, Vilkaviškyje, Zarasuose, Rokiškyje, Vilkaviškyje) (29 proc.), miesteliuose ir kaimo vietovėse (Biržų, Kretingos, Plungės, Skuodo, Širvintų, Švenčionių, Utenos r.) (31 proc.).

Pagrindinė tyrime apklausta grupė – šiuolaikiniai tėvai: žmonės, vaikų susilaukę XXI a. Apklausta 100 šios grupės

pateikėjų. Tyrime dalyvavo žmonės, su kuriais susipažinau įvairiose gyvenimo situacijose, pvz., pasiruošimo tėvystei kursuose, vaikų žaidimo aikštelėse, mano vaikų lankomame vaikų darželyje ir mokykloje, studijose, darbe, kaimynystėje, laisvalaikiu ir t. t. Siekiant surasti pateikėjų kuo įvairesnėse Lietuvos vietovėse, kreiptasi į pažįstamus ir prašyta nurodyti mažų vaikų turinčių bei sutinkančių dalyvauti etnologiniame tyrime apie vaiko auginimą žmonių.

Siekiant atskleisti šiuolaikinių tėvų požiūrius formuojantį kontekstą, apklausta ir kita pateikėjų grupė – vyresniosios kartos atstovai: žmonės, vaikų susilaukę XX a. 7–10 deš. Apklausti 45 šios grupės respondentai. Kaip ir pirmuoju atveju laikytasi atsitiktinės atrankos principo – pateikėju galėjo tapti kiekvienas mano tyrimo lauke sutiktas Lietuvoje gyvenantis, vaikų turintis vyras ar moteris. Šios grupės pateikėjai klausinėti pagal analogišką klausimyną, tačiau jis buvo papildytas klausimu, ar dabartinis pateikėjų požiūris į vieną ar kitą reiškinį skiriasi nuo to, kurio laikytasi auginant vaikus XX a. 7–10 deš., bei klausimu, kaip pateikėjas vertina dabartiniu laikmečiu pastebėtas su vaiko auginimu susijusias nuostatas bei praktikas.

Vadovaujantis etnologų ir antropologų išvada, kad etnografinio tyrimo sėkmę smarkiai lemia susidraugavimas su pateikėjais (Munck, 2008: 58; Paukštytė-Šaknienė, 2016: 16), stengtasi kurti pasitikėjimo aplinką interviu dar neprasidėjus: pvz., iš anksto supažindinti su esminiais klausimais, paaiškinti tyrimo tikslą ir t. t. Dėl tos pačios priežasties stengtasi kuo labiau išlaikyti neformalaus pokalbio dvasią – leisti pateikėjui nukrypti nuo užduotų klausimų ir kalbėti apie tai, kas analizuojamoje temoje atrodo aktualiausia jam.

Dauguma interviu vyko pateikėjų namuose, tačiau kai

kuriais atvejais susitarta interviu atlikti viešosiose erdvėse, kuriose pateikėjams būtų patogų prižiūrėti atsivestus mažus vaikus, pvz., vaikų žaidimo aikštelėje, parke ir pan. Tad etnografinio lauko tyrimo metu naudotasi *stebėjimo* metodu, padėjusiu fiksuoti, kaip tėvų požiūriai reiškiasi gyvenime.

Stebėjimą atlikau ne tik minėtu laikotarpiu vykdytų interviu metu. Pradėjusi doktorantūros studijas 2015 m., tėvus su vaikais stebėjau daugelyje viešųjų erdvių, kuriose nuolatos lankiausi gyvendama įprastą – moters, mamos, Vilniaus Užupio mikrorajono gyventojos – gyvenimą: vaikų darželyje, mokykloje, poliklinikoje, vaikų žaidimų aikštelėse, parkuose, parduotuvėse, gatvėse, kavinėse, viešuose renginiuose, miesto ir tarpmiestiniame viešajame transporte, gimtojo miestelio Žemaitijoje turguje ir t. t. Pastebėtos situacijos pateko į mano etnografinio lauko tyrimo dienoraštį. Jame fiksavau dėmesį atkreipusias elgesio su vaiku situacijas, su vaiko tema susijusias gatvės praeivių pastabas, iš aplinkui esančių žmonių girdėtas istorijas, nuomones ir vertinimus. Tad galima teigti, kad šiame tyrime svarbi ir *stebėjimo dalyvaujant* prieiga.

Metodologiniu požiūriu tyrime reikšminga ir *savirefleksija*, pvz., fiksavimas, kaip viešajame diskurse sutinkama informacija veikia mano pačios – kaip šiuolaikinės motinos – požiūrį į vaiką, rūpinimąsi juo ir jo auklėjimą, kokie klausimai kyla ir kokias emocijas sukelia savo vaikų auginimas šiuolaikiniuose socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose. Ši prieiga tyrime laikyta svarbia remiantis Alma Gottlieb, kuri teigia, kad buvimas motina taip pat yra reikšminga antropologinio motinystės tyrinėjimo dalis, padedantis savitai, asmeniškai prisiliesti prie tyrinėjamo objekto (Gottlieb, 2004: 3–15). *Savirefleksiją* naudoja taip pat remdamasi Neringos

Klumbytės išsakyta mintimi, kad postmodernioje etnografijoje antropologo-stebėtojo įvaizdį papildo antropologo-aktyvaus dalyvio įvaizdis (Klumbytė, 2001: 267), bei Conrad'o Phillip'o Kottak'o apibendrinimais apie šiuolaikinę antropologiją, kurioje savo jausmų įpynimais į tiriamojo objekto aprašymą yra įprastas reiškiny, o tokio pobūdžio etnografija turi savo pavadinimą – *refleksyvioji etnografija* (Kottak, 1991: 19–34).

Kita svarbi tyrimo dalis – šiuolaikinius tėvus supančio viešojo diskurso stebėjimas atliekant medijų (žiniasklaidos ir institucijų interneto svetainių) analizę.

Tyrinėti žiniasklaidoje vykstančią polemiką dėl rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo kaip reikšmingą informacijos šaltinį pasirinkta remiantis tyrėjais, teigiančiais, jog šiuolaikiniame pasaulyje būtent žiniasklaida, skleisdama rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį) ekspertų rekomendacijas, vaiko vystymosi ir kitas teorijas, itin smarkiai formuoja tėvų požiūrį į rūpinimąsi vaiku (Hoffman, 2013: 229), taip pat remiantis etnografinio lauko tyrimo dalyvių tvirtinimu, kad vienas pagrindinių žinių apie rūpinimąsi vaiku, jo auklėjimą šaltinių jiems yra straipsniai žurnaluose ir internete. Šis tyrimas atliktas gilinantis į vieno populiariausių šalies naujienų žiniasklaidos portalų *delfi.lt* publikacijas rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo temomis bei į trijuose specializuotuose mėnesiniuose žurnaluose apie vaikų auginimą ir tėvystę („Mažylis“, „Tavo vaikas“, „Mamos žurnalas“) ir jų internetinėse svetainėse pateikiamą informaciją. Minėti žurnalai pasirinkti todėl, kad tai yra per visą tiriamą laikotarpį reguliariai leidžiami, nemažą auditoriją turintys leidiniai. Analizei pasirinkta 300 straipsnių, paskelbtų 2001–2020 m.. Straipsniai atrinkti atsitiktinai pagal disertacijai aktualius raktinius žodžius.

Publikacijos analizuotos taikant *kokybinės turinio analizės* metodą: grupuojant jas pagal rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo kryptių teorijose išskirtas klasifikacijas.

Siekiant atskleisti šiuolaikinius tėvus supantį viešąjį diskursą, taip pat gilintasi į valstybinių institucijų, kurių veikla yra susijusi su vaiko (įskaitant kūdikį) sveikatos, teisių ir pan. klausimais, interneto svetainėse pateikiamus duomenis, vaiko problemas keliančių nevyriausybinių organizacijų internete viešinamą informaciją. Ši prieiga taikyta analizuojant esminius šiuolaikinėje Lietuvoje vykdomos su rūpinimosi kūdikiu tema besisiejiančios sveikatos politikos bei vaiko auklėjimą lemiančios vaiko teisių politikos bruožus. Gilintasi į LR sveikatos apsaugos ministerijos, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos bei nevyriausybinių organizacijų – „Nėščiųjų sveikatingumo mokyklos“, Lietuvos laktacijos ir žindymo konsultantų asociacijos, „La Leche League Lietuva“, „Pradžių pradžia“, NVO vaikams konfederacijos ir kt. – interneto svetainėse pateikiamą informaciją.

Šiuolaikinių rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį), jo auklėjimo modelių ištakų ieškota etnologų darbuose, kuriuose analizuojami vadinamieji tradiciniai, t. y. XIX a.–XX a. pirmos pusės Lietuvos kaimo, suaugusiųjų elgesio su vaiku būdai, gretinant juos su šiuolaikiniais.

Surinktos medžiagos analizė vykdyta dėmesį sutelkiant į binarines opozicijas, kurios aptartos naudojant įvairias tyrėjų siūlomas klasifikacijas: *romantinio* ir *racionaliojo* rūpinimosi kryptys (Büskens, 2001: 75–86), *švelniojo* ir *kietojo* auklėjimo kryptys (Kusserow, 2004), šiuolaikiniai tėvai ir vyresnioji karta, dabartinis ir sovietinis laikmečiai, šiuolaikinis ir tradicinis

požiūriai. Ši prieiga pasirinkta atkreipus dėmesį į etnografinių tyrimų lauke pastebėtą reiškinių – pateikėjų polinkį savo požiūrį apibrėžti pagal tai, koks yra jo santykis su panašiais, bet šiek tiek kitokiais *kitų* (kitos kartos, kito laikmečio, kitos kultūros, kitokios tapatybės atstovų) požiūriais. Binarinė opozicija, kuriai daug dėmesio yra skyrę šiuolaikinės vaikystės antropologijos atstovai, taip pat antropologijos klasikai Claude'as Levi-Strauss'as (Levi-Strauss, 1997), Mary Douglas (Douglas, 1996), Louis'as Dumont'as (Dumont, 2002) bei kiti struktūrinės antropologijos autoriai, šiame darbe naudojama kaip pagrindinis pasirinktų reiškinių analizės įrankis ir tampa kertiniu tėvų požiūrius struktūruojančiu principu.

Darbo struktūra

Darbą sudaro įvadas, penkios dalys ir išvados.

Pirmojoje dalyje pristatomos šiuolaikinėje vaikystės antropologijoje bei artimose disciplinose funkcionuojančios idėjos, teorinės įžvalgos, konkrečių tyrimų rezultatai bei apie moderniose / postmoderniose visuomenėse išryškėjusius požiūrius į rūpinimąsi kūdikiu ir vaiku padarytos išvados. Analizuojamos aptariamąsios šiuolaikinių rūpinimosi vaiku kryptų ir modelių susiformavimo prielaidos.

Antrojoje dalyje nagrinėjami skirtingi šiuolaikinių Lietuvos tėvų požiūriai į rūpinimąsi kūdikiu. Dėmesys koncentruojamas į tėvų *emic* perspektyvoje iškylančias skirtingas rūpinimosi kūdikiu, paties kūdikio (jo prigimties, poreikių, galimybių, vertės) ir jo socializacijos tikslų sampratas. Analizė vykdoma pasitelkiant P. Büskens klasifikaciją, kurioje išskiriamos *romantinio* ir *racionaliojo* rūpinimosi kryptys:

romantinio rūpinimosi kryptis apima rūpinimosi modelius, kuriuose rūpinimosi kūdikiu praktikos (maitinimas, migdymas, nešiojimas, glaudimas) organizuojamos pagal kūdikio siunčiamus signalus, orientuojantis į jo poreikį glaustis prie jį globojančio asmens; *racionaliojo* rūpinimosi kryptis apima rūpinimosi modelius, kuriuose rūpinimosi praktikos (maitinimas, migdymas, nešiojimas, glaudimas) organizuojamos laikantis nustatytos struktūros: grafiko, vietos apribojimų (Büskens, 2001: 75–86).

Trečiojoje dalyje gilinamasi į skirtingų šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje lygiagrečiai egzistuojančių rūpinimosi kūdikiu sampratų susiformavimo aplinkybes. Aptariami svarbiausi XXI a. pr. Lietuvoje vykdomos sveikatos ir šeimos politikos bruožai. Tiriami šiuolaikinėje žiniasklaidoje populiarinami rūpinimosi kūdikiu būdai, taip pat – žiniasklaidoje pateikiamos specifinės sveikatos, kūdikio socializacijos tikslų, kūdikio poreikių ir galimybių, suaugusiųjų socialinių vaidmenų, kūno sampratos. Analizuojami vyresniosios kartos tėvų įsitikinimai ir patirtys rūpinimosi kūdikiu klausimais. Apžvelgiamas tradicinis (būdingas XIX a.–XX a. pirmos pusės Lietuvos kaimui) požiūris į rūpinimąsi kūdikiu.

Ketvirtojoje dalyje gilinamasi į skirtingus Lietuvoje egzistuojančius šiuolaikinių tėvų požiūrius vaiko ankstyvojo auklėjimo klausimu. Jie analizuojami pasitelkiant A. Kusserow vaiko socializacijos teoriją, kurioje išskiriamos *švelniojo* ir *kietojo* auklėjimo kryptys: *švelniojo* auklėjimo kryptčiai priskiriami modeliai, kuriuose auklėjimo esmė laikoma vaiko globa ir plačių galimybių jam sudarymas, orientuojamasi į vaiko potencialo išskleidimą; *kietojo* auklėjimo kryptčiai priskiriami

modeliai, kuriuose vaiko auklėjimo esmė laikoma griežta disciplina ir sunkus darbas, orientuojamasi į vaiko „užgrūdinimą“, siekiama paruošti jį įveikti gyvenimo sunkumus ir išbandymus (Kusserow, 2004).

Penktojoje aiškinamasi, kokioms aplinkybėms lemiant šiuolaikinių tėvų Lietuvoje pritarimo susilaukia abiejų nagrinėjamų kryptių idėjos. Aptariami svarbiausi vaiko teisių politikos bruožai. Analizuojant tėvams skirtus straipsnius šiuolaikinėje žiniasklaidoje, gilinamasi į viešajame diskurse populiarinamų vaiko auklėjimo metodų, paties vaiko (jo prigimties, galimybių, vaidmens šeimoje) bei šiuolaikinės visuomenės požiūriu vertingų individo savybių sampratas. Aptiriamas vyresniųjų požiūris į vaiko auklėjimą. Šiuolaikinių auklėjimo sampratų ištakų ieškoma tradicinėje lietuvių kultūroje.

Ginamieji teiginiai:

1. Tarp Lietuvos visuomenės, kaip ir kitų modernių / postmodernių visuomenių, šiuolaikinių viduriniojo sluoksnio tėvų dominuoja *vaikocentriškas* požiūris į vaiką, rūpinimąsi juo ir jo auklėjimą.

2. Kita vertus, kritiškas požiūris į *vaikocentrizmo* apraiškas tiek rūpinantis kūdikiu, tiek auklėjant vaiką taip pat yra ženkli tendencija.

3. Šie požiūriai šiuolaikinėje Lietuvoje susiformuoja globaliai sklindančioms modernioms / postmodernioms vaikystės, vaiko, rūpinimosi juo, jo auklėjimo sampratomis susidūrus su vietinėmis iš kartos į kartą perduodamomis vaiko ir rūpinimosi, žmogaus, santykių tarp žmonių, socialinės tvarkos ir kt. sampratomis.

IŠVADOS

1. Remiantis vaikystės antropologijos ir etnologijos teorijomis, šiuolaikinėse – moderniose / posmoderniose, industrinėse / postindustrinėse, išsilavinusiose, demokratinėse – visuomenėse dominuoja *vaikocentrišku* požiūriu pagrįstos rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo kryptys (Hoffman, 2013: 229–243; Lancy, 2015). Tokiomis laikomos *romantinio* rūpinimosi kūdikiu kryptis, kurioje pabrėžiama būtinybė kūdikio maitinimą, migdymą ir kitas kasdienės rūpinimosi praktikas organizuoti pagal kūdikio siunčiamus signalus (Büskens, 2001: 75–86), ir *švelniojo* auklėjimo kryptis, kurioje akcentuojamas pagarbus bendravimas su vaiku, jo globa (Kusserow, 2004). Tačiau pastebima, kad šiuolaikinėse informacijos gausa ir rūpinimosi vaiku teorijų pliuralizmu pasižyminčiose visuomenėse greta *vaikocentrišku* požiūriu pagrįstų rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo krypčių egzistuoja žymiai besiskiriančios – pagrįstos kritišku požiūriu į kai kurias *vaikocentriškas* nuostatas. Tokiomis laikomos: *racionaliojo* rūpinimosi kūdikiu kryptis, kurioje rūpinimasis kūdikiu yra organizuojamas pagal nustatytą grafiką (Büskens, 2001: 75–86), ir *kietojo* auklėjimo kryptis, kurioje akcentuojama disciplina ir vaiko kontrolė (Kusserow, 2004). Visos šios rūpinimosi kūdikiu ir vaiko auklėjimo kryptys vietiniuose šiuolaikinių visuomenių socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose įgyja savitus bruožus, atsirandančius globaliai sklindančiai *vaikocentriškai* ideologijai, atliepiančiai modernaus / postmodernaus pasaulio galimybes, tikslus ir vertybes, susidūrus su vietinėmis specifinę formavimosi istoriją turinčiomis giminystės, lyčių socialinių vaidmenų, moralės,

santykių tarp žmonių, galios, gamtos ir kultūros sampratomis (LeVine, Norman, 2008: 127–142; Faircloth ir kt., 2013: 1–18; Lancy, 2015).

2. Išanalizavus tyrime dalyvavusių tėvų požiūrius į kasdienės rūpinimosi kūdikiu praktikas galima teigti, kad tarp šiuolaikinių viduriniojo sluoksnio Lietuvos tėvų ženkliai vyrauja ryškiais *vaikocentriškais* bruožais pasižymintis *romantinės* krypties požiūris: laikomasi įsitikinimo, kad kasdienės rūpinimosi kūdikiu praktikos (jo maitinimas, migdymas, glaudimas) turi būti organizuojamos ne pagal suaugusiųjų nustatytą grafiką ir kitas taisykles, o pagal kūdikio siunčiamus signalus, orientuojantis į visapusišką kūdikio poreikių atliepimą, jo emocinio saugumo užtikrinimą bei emocinio ryšio tarp kūdikio ir tėvų kūrimą. Dauguma renkasi *romantinės* krypties *saikingai romantinį* rūpinimosi modelį, t. y. mano, kad kūdikis turi būti natūraliai maitinamas ir glaudžiamas *pagal jo poreikį* iki 1–1,5 metų amžiaus.

Kritiškumu kai kurių *vaikocentriškų* idėjų atžvilgiu pasižymintis *racionaliosios* krypties požiūris – nuostata, kad kūdikio maitinimas, migdymas, glaudimas turi būti organizuojamas pagal suaugusiųjų nustatytą grafiką ir kitas taisykles, orientuojantis į tėvų autonomiškumo išsaugojimą bei kūdikio savarankiškumo ugdymą – tarp viduriniojo sluoksnio šiuolaikinių tėvų Lietuvoje nėra itin populiarius. Visgi šis požiūris taip pat turi šalininkų.

Romantinės ir *racionaliosios* krypties požiūriai siejasi su skirtingais kūdikio socializacijos tikslais ir skirtingomis sampratomis, kokie žmogaus gebėjimai ir savybės yra vertingiausi (-ios) tiek jam pačiam, tiek aplinkiniams. Laikantis *romantinės* krypties orientuojamasi į tokias asmens ypatybes

kaip emocinis saugumas ir glaudūs emociniai ryšiai su artimaisiais, o pritariančią *racionaliosios* krypties idėjomis labiausiai vertinamas savarankiškumas, gebėjimas kontroliuoti savo emocijas, pagarbi laikysena visuomenėje įtvirtintų taisyklių atžvilgiu. Galime teigti, kad *romantinės* ir *racionaliosios* krypties požiūriai atsiskleidžia kaip skirtingos sampratų sistemos, apimančios ne tik skirtingas kasdienių rūpinimosi kūdikiu praktikų, kūdikio ir tėvų, bet ir kur kas platesnes – vertingų suaugusio žmogaus savybių bei tvarkos visuomenėje – koncepcijas.

3. Atlikus šiuolaikinius tėvus supančio viešojo diskurso, vyresniosios kartos požiūrių ir patirčių bei vadinamojo tradicinio lietuviško požiūrio į rūpinimąsi kūdikiu analizę, išskirtos dvi svarbios *romantino* požiūrio vyravimą tarp šiuolaikinių Lietuvos tėvų lemiančios socialinės ir kultūrinės aplinkybės.

Pirmoji – viešajame diskurse ženkliai vyraujančios *romantinės* krypties idėjos: patarimai tėvams iš Lietuvos oficialiosios medicinos institucijų bei įvairių pasirengimo tėvystei kursų dėstytojų, besivadovaujančių pasaulinių sveikatos organizacijų rekomendacijomis; žiniasklaidoje populiarinama mintis, kad būtent *kūdikio vadovaujamas* rūpinimasis geriausiai užtikrina sveiką kūdikio fizinį ir emocinį vystymąsi bei ugdo jam pačiam ir visuomenei vertingas savybes; *romantinį* rūpinimąsi pagrindžiančios kūdikio prigimties, poreikių, galimybių, vaidmens šeimoje ir kitos sampratos. Jų įsitvirtinimui palankias sąlygas sudaro šiuolaikinėje Lietuvoje vykdoma šeimos politika, užtikrinanti galimybę naudotis ilgomis vaiko priežiūros atostogomis. Pastebėta, kad *romantinės* krypties idėjos Lietuvos viešajame diskurse pradėjo išstumti

*racionali*šias po šalies nepriklausomybės atkūrimo. Todėl daugeliui tėvų *romantinis* rūpinimasis tapo išsilaisvinimo iš totalitarinio režimo arba tiesiog iš kontrolės gniaužtų simboline reprezentacija, o *racionaliosios* krypties idėjos vertinamos kaip *sovietinis*, daugumos požiūriu neigiamas reiškinys.

Ne mažiau reikšminga antroji aplinkybė – *romantinės* krypties idėjų dominavimas tradicinėje lietuvių kultūroje. Šios krypties (*saikingai romantinis*) rūpinimasis dažnai interpretuojamas kaip vertinga *mūsų senelių tradicija* arba *natūralus* ir *savaime suprantamas* elgesio su kūdikiu būdas.

Racionaliojo požiūrio patrauklumą šiuolaikiniams tėvams Lietuvoje lemia keletas aplinkybių. Pirma, jis siejasi su šios krypties idėjų vyravimu XX a. antros pusės (iki šalies nepriklausomybės atkūrimo) Lietuvos viešajame diskurse, to pasekmė – vyresniosios kartos atstovai šiuolaikinius tėvus dažnai skatina laikytis *racionaliojo* požiūrio. Antra, šiuolaikinėje žiniasklaidoje *racionaliosios* krypties – *suaugusiųjų vadovaujamas, kūniškas* praktikas atmetantis – rūpinimasis kartais pristatomas kaip modernus, kūdikio sveikatos ir socializacijos požiūriu prasmingas, nepertraukiamą suaugusiųjų dalyvavimą profesinėje veikloje įgalinantis bei kitus asmeninius suaugusiųjų interesus leidžiantis patenkinti fenomenas. Trečia – tradicinėje lietuvių kultūroje visgi taip pat gausu nuostatų, kurios gali būti panaudojamos konstruojant *racionalųjį* požiūrį. Svarbu ir tai, kad šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje ženkli ir didelė dalyje Vakarų visuomenių populiari kūno samprata, pagal kurią kūdikio žindymas laikomas viešumoje nepriimtiniu ir apskritai gėdingu reiškiniu.

4. Šiuolaikinių viduriniojo sluoksniu Lietuvos tėvų požiūrio į ankstyvąjį vaiko auklėjimą analizė atskleidė ryškiais

vaikocentriškais bruožais pasižyminčio *švelniosios* krypties požiūrio dominavimą. Dauguma nepitaria vaiko auklėjimui grubiais, jų žodžiais tariant, *griežtais* auklėjimo metodais (tokiais kaip aprėkimas, baudimas statant į kampą ar atimant daiktus, juo labiau – mušant), pabrėžia *pozityvius* auklėjimo metodus (dialogą, susitarimą, galimybės rinktis sudarymą), akcentuoja būtinybę auklėjant ne kelti reikalavimus, o pernelyg jų nesureikšminti. Auklėjimo procesas jų suprantamas ne kaip disciplina paremtas vaiko formavimas, o kaip jo globa, vaiko ir tėvų bendrystės sukūrimas, pagrindiniu tikslu vaiko socializacijoje laikomas savybių, kurios padėtų vaikui tapti visą prigimtinį potencialą išskleidusiu žmogumi, suformavimas.

Kritiškumu kai kurių *vaikocentriškų* idėjų atžvilgiu pasižymintis *kietosios* krypties požiūris, lyginant su *švelniu*oju, tarp tirtojo sluoksnio šiuolaikinių tėvų nėra toks ženklus. Visgi nemenkai daliai (ketvirtadaliui) tyrimo dalyvių būdinga samprata, kad auklėjimas – tai suaugusiųjų vykdomas vaiko formavimas, suaugusieji privalo kelti reikalavimus ir vaiką kontroliuoti, turi teisę pakelti balsą, pagąsdinti bei panaudoti tam tikras bausmes (pastatyti į kampą, atimti daiktą, o kai kurių pateikėjų nuomone – pliaukštelėti); jie vadovaujasi nuostata, kad auklėjant vaikas turi būti mokomas dėmesį koncentruoti ne į save, o į nustatytą tvarką.

Švelniosios ir *kietosios*, lygiai kaip *romantinės* ir *racionaliosios*, krypties požiūriai yra radikaliai skirtingos sampratų sistemos, apimančios ne tik skirtingas vaiko auklėjimo bei paties vaiko, bet ir kur kas platesnes – vertingų žmogaus savybių bei tvarkos visuomenėje – koncepcijas.

5. Viešojo diskurso, vyresniosios kartos požiūrių ir patirčių bei vadinamojo tradicinio lietuviško požiūrio į vaiko

auklėjimą analizė atskleidė, kad vyraujančio *švelniosios* krypties požiūrio populiarumą taip pat lemia dvi esminės socialinės ir kultūrinės aplinkybės. Pirmoji – ženklus šios krypties idėjų vyravimas šiuolaikiniame viešajame diskurse: *švelniosios* krypties nuostatas kaip visiems privalomas įtvirtina šiuolaikinė Lietuvos vaiko teisių apsaugos politika, pagrįsta įvairialypės vaiko teisės ginančiais tarptautiniais teisės dokumentais; žiniasklaidoje intensyviai skleidžiama vaiko kaip nuo gimimo sąmoningo, pagarbos ir ypatingos globos verto asmens samprata bei idėja, kad savo nuomonės turėjimas, gebėjimas ją apginti, savojo autentiškumo išsaugojimas yra itin vertingos žmogaus savybės. Antroji – kai kurios *švelniosios* krypties nuostatos (pvz., kad svarbūs vaiko auklėjimo metodai yra tėvų pavyzdys, vaiko skatinimas ir pan.) būdingos ir tradicinei lietuvių kultūrai, tad šiuolaikiniams tėvams jos yra *natūralios* ir *savaime suprantamos*, nes juos pasiekė perdavimo iš kartos į kartą būdu. O iš tradicinės kultūros atėjusios *kietosios* auklėjimo krypties idėjos atmetamos jas interpretuojant kaip *sovietinį* reiškinį.

Visgi faktas, kad tradicinė lietuvių kultūra (kaip, remiantis tyrėjais, ir kitos žemdirbiškos kultūros (Lancy, 2015)), o dėl to – ir suaugusiųjų požiūris į vaiką XX a. antros pusės Lietuvos visuomenėje, buvo persmelkti *kietosios* krypties idėjų. Tai galima laikyti svarbiausia socialine ir kultūrine aplinkybe, lemiančia *kietosios* požiūrio populiarumą tarp šiuolaikinių Lietuvos tėvų.

6. Tyrimas patvirtino, kad tarp šiuolaikinių viduriniojo sluoksnio tėvų ir apskritai šiuolaikinės Lietuvos viešajame diskurse ženkliai dominuoja *vaikocentriškas* požiūris į vaiką (įskaitant kūdikį), rūpinimąsi juo ir jo auklėjimą. Kita vertus, kritiškas požiūris į *vaikocentrizmo* apraiškas tiek rūpinantis

kūdikiu, tiek auklėjant vaiką taip pat yra ganėtinai ženklus. Galima teigti, kad šiuolaikinėje Lietuvoje reiškiasi analogiškas fenomenas kaip ir kitose informacijos gausa bei idėjų pliuralizmu pasižyminčiose šiuolaikinėse visuomenėse – rūpinimosi vaiku (įskaitant kūdikį) sampratos skilimas, dėl kurio klausimas, kurį rūpinimosi vaiku būdą pasirinkti, yra vienas didžiausių iššūkių šiuolaikiniams tėvams.

Tyrimas taip pat patvirtino, kad tėvų požiūriai į rūpinimąsi kūdikiu ir vaiko auklėjimą šiuolaikinėje Lietuvoje susiformuoja globaliai sklindančioms modernioms / postmodernioms vaikystės, vaiko, rūpinimosi juo, jo auklėjimo sampratomis susidūrus su vietinėmis iš kartos į kartą perduodamomis, posovietinės šalies kontekstuose savitai interpretuojamomis vaiko (įskaitant kūdikį), tėvų, jų teisių ir pareigų, žmogaus, santykių tarp žmonių, natūralumo, moralės ir kitų socialinės tvarkos aspektų sampratomis.

PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2018, nr. 18 (27), p. 109–128.
2. Etninio tapatumo riboženkliai: rūpinimosi vaiku praktikos Lietuvoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje. *Logos*, 2018, nr. 97, p. 212–222.
3. Vaiko socializacija ankstyvuoju jo gyvenimo laikotarpiu: kultūriniai rūpinimosi kūdikiu aspektai XXI a. Lietuvoje. *Lituanistica*, 2017, t. 63, nr. 2, p. 127–145.
4. Vaikas ir viešoji erdvė. Tėvų nuostatos XX ir XXI a. *Lituanistica*, 2015, t. 61, nr. 2, p. 128–140.
5. Viešosios erdvės dalyvis – kūdikis. *Šventės šiuolaikiniame mieste*, sud. J. Mardosa, 2013, Vilnius: Edukologija, p. 150–161.

PRANEŠIMAI DISERTACIJOS TEMA

1. Pranešimas „Vaiko auklėjimas šeimoje sovietinėje ir postsovietinėje Lietuvoje“. Konferencija „Vaikystės ir žaidimų istorijos tyrimai Lietuvoje“. 2018 m. gruodžio 7 d., Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, Vilnius, Lietuva.
2. Pranešimas „Learning Morality in the Soviet and Postsoviet Lithuania“. 2018 m. AABS konferencija. 2018 m. birželio 1–3 d., Stenfordo universitetas, Stenfordas, JAV.
3. Pranešimas „Ankstyvoji vaiko socializacija XXI a. Lietuvoje: moralės diskursas“. III nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas ethnologica“. 2018 m. gegužės 3–4 d., Lietuvos istorijos institutas, Vilnius, Lietuva.
4. Stendas „Learning Morality in Contemporary Lithuania“. V vaikų teisių tyrimų simpoziumas. 2017 m. rugpjūčio 31 d.–rugsėjo 1 d., Ženevos universitetas, Ženeva, Šveicarija.
5. Pranešimas „Socialization of a Child in Contemporary Lithuania: the Discourse of Morality“. Tarptautinė konferencija „Balcan and Baltic States in United Europe: History, Religion and Culture III“. 2017 m. rugsėjo 9–11 d., Lietuvos istorijos institutas, Vilnius, Lietuva.
6. Pranešimas „Vaiko socializacija ankstyvuojų jo gyvenimo laikotarpiu: kultūriniai rūpinimosi kūdikiu aspektai XXI a. Lietuvoje“. 2017 m. gegužės 11–12 d., Klaipėdos universitetas, Klaipėda, Lietuva.
7. Pranešimas „Vaiko sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje ir Pietų Europoje“. Tarptautinė konferencija „Skirtys ir bendrumai socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose“. 2016 m. rugsėjo 22–23 d., Lietuvos istorijos institutas, Vilnius, Lietuva.

8. Pranešimas „Vaikystės antropologija: šiandieninės kryptys, problemos ir prieigos“. I nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas ethnologica“. 2016 m. sausio 18 d., Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, Lietuva.
9. Pranešimas „Maternity Leave Realities in Vilnius during the Soviet times and in the Independent Lithuania“. Tarptautinė konferencija „Town and its Inhabitants in the Perspective of Ethnological Research: Festivals and Leisure Time“. 2015 m. lapkričio 5–6 d., Lietuvos istorijos institutas, Vilnius, Lietuva.
10. Pranešimas „Viešosios erdvės dalyvis – kūdikis“. Tarptautinė konferencija „Festivals in the Modern City“. 2013 m. spalio 30–31 d., Lietuvos edukologijos universitetas, Vilnius, Lietuva.

AUDRONĖ DARASKEVIČIENĖ (g. 1979) 2002 m. Vilniaus universitete baigė istorijos bakalauro studijas. 2004 m. Vilniaus universitete įgijo istorijos magisto akademinį kvalifikacinį laipsnį. Nuo 2015 m. studijavo jungtinėje Lietuvos istorijos instituto, Vytauto Didžiojo universiteto ir Klaipėdos universiteto etnologijos mokslo krypties doktorantūroje. Moksliniai interesai: rūpinimasis kūdikiu tarpkultūrinėje perspektyvoje, vaiko auklėjimas tarpkultūrinėje perspektyvoje, vaikystės antropologija, šeimos studijos.

Audronė Daraškevičienė

INFANT CARE AND UPBRINGING IN EARLY CHILDHOOD
IN CONTEMPORARY LITHUANIA:
ATTITUDES OF MIDDLE-CLASS PARENTS

SUMMARY OF THE DOCTORAL DISSERTATION

2020 08 03. 2.01 leidyb. apsk. 1. Tiražas 30 egz.

Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5, Vilnius, LT-01108
Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius